

Catalunya: oferta extensa i plural

per Teresa Mañà

El panorama de la literatura infantil i juvenil en català segueix mantenint, a grans trets, les mateixes tendències que l'han caracteritzat en els darrers anys, tot i que s'apunten alguns canvis que aporten varietat a la situació. El mercat sembla estable quan a la quantitat i presenta un nivell suficient pel que fa a la qualitat; la nòmina d'autors es manté amb la incorporació sovintejada d'autors d'adults; els temes i gèneres es repeteixen però la poesia s'està fent cada cop més present; les editorials amplien el seu catàleg amb noves col·leccions, dissenyen nous productes promocionals, però tot i així l'espai de la literatura infantil i juvenil en els mitjans de comunicació segueix éssent insignificant.

Àlbums: una oferta en augment

Un dels factors més significatius d'aquest curs passat és la incipient publicació d'àlbums d'autors catalans: sembla possible parlar en aquests moments de la represa d'aquest tipus de producte que fins ara havia estat bàsicament restringit a les coedicions estrangeres i obres premiades.

En el camp de les edicions estrangeres, hem comptat aquest any amb l'editorial Corimbo, que edita en català i castellà àlbums de l'editorial francesa L'école de loisirs: una bona selecció de títols en què conviuen imatges més convencionals —*Dins*

el cotxe, Peret el ratolinet—, al costat d'altres propostes més agosarades —*Me n'he anat, Gos blau*—. Aquests àlbums amb uns preus assequibles i una presentació acurada han permès ampliar notablement l'oferta de llibres il·lustrats per als primers lectors.

També per a aquest segment de públic, i en coedició, l'Editorial Cruïlla ha publicat els àlbums il·lustrats per L.L. Afano: *Sisplau* i *Moltes gràcies* són dos contes d'anècdota molt simple, protagonitzats per un conillet, que poden tenir molt d'èxit degut al predomini de colors i al diàleg molt breu escrit en lletra rodona.

De l'Editorial Destino, com és habitual, hem pogut disposar del llibre premiat en la darrera edició del Premi Apel·les Mestres que aquest any obtingué pel

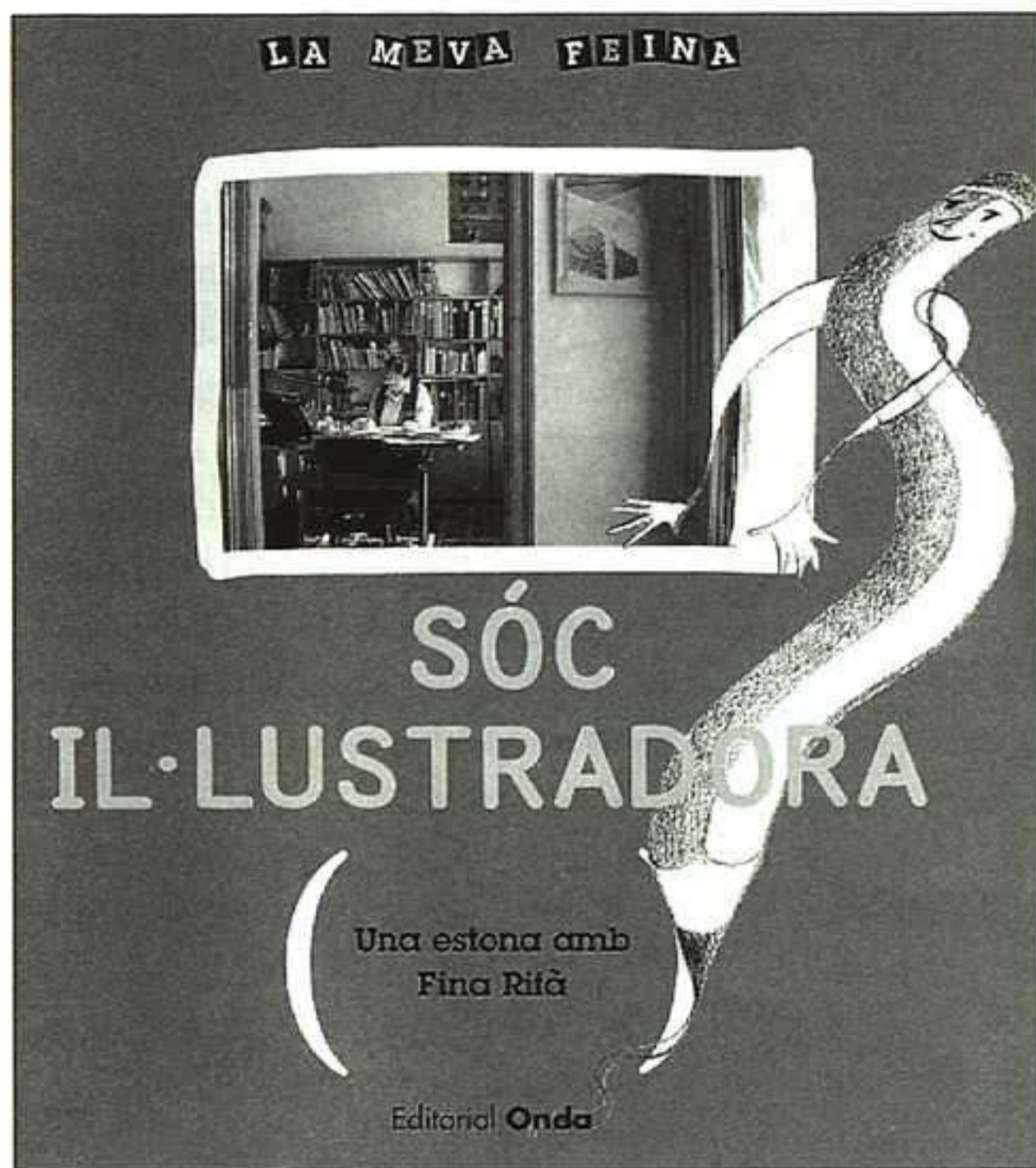
conjunt de text i dibuixos Gabriela Rubio. L'obra guanyadora, *Les fotos de la Sara*, és una història d'autoestima amb tocs de fantasia: la Sara no s'agrada en unes fotos que es fa i una fada li concedeix el do de canviar d'aspecte; després de provar-ne uns quants i decebuda dels resultats opinarà que el millor aspecte és el que ja tenia! El conte es guarneix amb traços vermells i negres que omplen les pàgines de força i de contrastos, en un estil poc habitual dels llibres infantils i que resulta una bona alternativa a propostes excessivament endolcides. La mateixa editorial ha publicat el llibre francès *No confonguis*, d'H. Tullet, un llibre bàsicament il·lustrat d'oposicions de conceptes, guardonat a la darrera fira de Bolonya per la seva atractiva ingenuïtat.

L'oferta de l'Editorial La Galera en aquest camp ha estat, possiblement, la més rellevant pel fet de tractar-se de l'edició de tres àlbums de producció pròpia. En primer lloc, cal parlar de *Gat i gos*, un excel·lent llibre on text i il·lustració s'acoblen perfectament. L'autor, Ricardo Alcántara narra de manera efectiva l'anècdota molt simple de l'enfrontament inicial d'aquest dos animals i la seva posterior reconciliació degut a les circumstàncies i en Gusti ho il·lustra amb escenes que resulten tendres i expressives alhora. El segon títol és *Ioshi i la pluja*, un conte de Montserrat Canela, guanyador del Premi Hospital de Sant Joan de Déu. Per a l'edició del premi el mateix jurat decideix a qui s'encomana la il·lustració. En aquest cas, en Max va ser l'encarregat de posar imatges a aquesta història de trets llegendaris sobre la pèrdua i recuperació dels colors del cel, en una edició que destaca per la seva presentació esplèndida, amb una distribució de pàgines generosa i amb uns dibuixos que compensen el caràcter més conservador del text. Per últim, *Salta badall i girem full*, amb text d'Enric Bayé i il·lustracions d'Oscar Climent, és un producte amb bons ingredients que no acaben de quatllar: un text imaginatiu que resulta massa llarg per a un conte il·lustrat, uns dibuixos creatius que no acaben de lligar amb el conjunt, i una edició i maquetació molt acurada però poc eficaç.

També en aquest apartat dels llibres il·lustrats cal esmentar la

MONTSE GINESTA, LA ROCA DEL DIABLE, ABADIA DE MONTSERRAT, 1999.

MONISE FRANSOY, EL SUPERHEROI DE LA TELE, BARCANOVA, 1999.

presència continua i regular de les Publicacions de l'Abadia amb la col·lecció dels Llibres del Sol i de la Lluna, que malgrat no ajustar-se exactament a la tipologia d'àlbum s'hi podrien assimilar en aquestes èpoques de carències. Entre els darrers títols publicats esmentem *En Cosme i el monstre menjamots*, de Núria Carol, un conte fantàstic que s'enriqueix amb els dibuixos d'Isidre Ferrer; *Recull de somnis*, de Joan de Déu Prats, on la duresa del text —les il·lusions d'un nen que viu en un camp de refugiats— es pal·lia amb les escenes amables de Mercè Canals; i, *El fanalet de l'Albert Blau*, d'Irene Morató, un conte mancat de nervi que els dibuixos de Linhart criden a llegir. En tots ells, com en la majoria de títols d'aquesta col·lecció, la contribució bàsica correspon a les il·lustracions.

Contes en imatges

Entrant en el terreny dels contes il·lustrats —que de fet es diferencien dels àlbums en molts casos només pel tamany del lli-

bre— fem esment d'alguns títols editats al llarg de l'any en les col·leccions habituals. En la col·lecció La Galera Popular (La Galera) s'ha publicat *La filla del sol i de la lluna*, il·lustrada per Gallardo, conegut com a dibuixant de còmics, que hi aporta el seu estil amb un feliç resultat, i també la faula de *La guilla i el gall* que atrau per l'aire desimbolt dels dibuixos de Gabriela Rubio. Dins la col·lecció Peripècies (La Galera), destaquem el conte guanyador de la darrera convocatòria del Premi Comte Kurt, titulat *El pare de sucre*, obra de Joan Armangué amb dibuixos d'Alamito, un text entre surrealista i fantàstic molt propi de la credulitat infantil; *Catxumbo*, de Pep Molist, il·lustrat per Francesc Rovira, que explica el descobriment per part de la protagonista d'aquest color difícil de definir; i *L'esquerre i el dret*, de Ferran Hortigüela, sobre les relacions forçades dels dos peus, dibuixat per Montse Fransoy. La col·lecció La Mar (Editors Associats), iniciativa d'edició conjunta de diferents llengües de l'estat, ha publicat de l'escriptora catalana Teresa Duran el conte *La Mila va a l'escola*, un text

simple i emotiu que parla de com integrar la diferència, acompanyat dels dibuixos de Pep Monserret. La fecunda col·laboració de Joma i Ester Prim en la col·lecció de L'Àvia Pepa (Publicacions de l'Abadia) sembla finalitzar atès el darrer títol, *L'Àvia Pepa se'n va*, on aquest personatge s'acomiada dels seus amics. Un sol títol s'ha incorporat aquest any a la col·lecció de La Porta (Publicacions de l'Abadia): *Zizzas*, de Cèlia Riba, una batalla de germans roncadors dibuixada per Marc i Pep Brocal. Fora de col·lecció val la pena esmentar el conte publicat per l'Editorial La Magrana, en col·laboració amb el Club Super 3, *Ni ors ni encens, ni mirra*, escrit per Ton Lleonart i dibuixat per Daniel Jimenez, que va merèixer el Premi Crítica Serra d'Or en la categoria de llibres infantils. També val la pena destacar *La nena que va pintar els cargols* (Alfaguara-Grup Promotor), de Pere Martí, un conte d'amor als animals que mereixeria color en les il·lustracions de Maria Rius.

Aquesta oferta dels contes il·lustrats s'ha vist incrementada amb noves col·leccions. Muntanya Blava (Cadí) és una col·lecció

d'espectre molt ampli de lectura, que ha editat per als més petits *El món rar de l'Estrafó*, de Joles Sennell, amb dibuixos de collage de Montse Tobella; i en la mateixa col·lecció, però amb format de llibre de butxaca, *D'això no en vull*, de Pep Tort, rondallaire, que s'estrena amb bona fortuna en aquest text que narra amb rima les manies d'un nen mal menjador. La Bruixa Matilde i Llegendes de Montserrat (noves col·leccions de l'Abadia de Monserrat) tenen característiques una mica diferents, degut en part als seus orígens i en part, també, perquè aquesta editorial ja disposa de la col·lecció La Porta, similar als títols descrits anteriorment. La Bruixa Matilde sorgeix de les pàgines de la revista infantil *Tretzevents*, de la mateixa editorial, caracteritzada en la nova etapa, a més del seu renovat aspecte, per la incorporació a les seves pàgines de còmics de creació —guió i dibuixos— d'autors del país. Albert Monteys és un d'aquests autors, creador del còmic de *La bruixa Matilde*; a partir d'aquest personatge ha ideat noves històries protagonitzades per aquesta bruixa i els incordiants germans Benet que, de moment, han donat peu a quatre títols de la sèrie —*Els germans Benet*, *Oh, quina po*, *Els pèls del dimoni*,

Eugeni, l'aventures—, divertits i amens. Un enfocament molt diferent té *Llegendes de Montserrat*, una col·lecció que aprofita i divulga el ric patrimoni folklòric de la muntanya. Els dos títols publicats —*La roca del diable*, *Els gegants*— amb il·lustracions de Montse Ginesta, que mostren un perfil inesperat dels personatges tradicionals, tenen una presentació atractiva i un text ben adaptat. Per a les primeres edats, l'Editorial Cruïlla ha publicat també tres noves col·leccions d'aportacions discretes al panorama. Els *Llibres per a Anar a Dormir* és una sèrie de sis títols, obra de Glòria Fort, amb un text de lletra manuscrita acompanyat de les il·lustracions d'un personatge amb el qual es pot muntar un mòbil fluorescent; *La Petitona*, amb quatre títols, tots a càrrec de Roser Rius, és un sèrie relacionada amb els continguts de les àrees curriculars de l'Educació Infantil i Pictogrames basa la seva novetat, tal com indica el nom, en la utilització de pictogrames que substitueixen algunes de les paraules.

En el terreny dels llibres il·lustrats ens queda fer esment d'una col·lecció singular pel seu catàleg, que resulta difícil de classificar amb la resta de la producció per infants i joves. La col·lecció *Libros para Niños* (Media Vaca) ha publicat aquest curs el seus primers tres títols, dos dels quals en castellà, i un tercer, sense cap text, que porta per títol *No tinc paraules*. Només el fet que el títol del llibre estigui en català justifica que en parlem en aquest panorama, atès que és una obra exclusivament d'imatges. L'autor, Arnal Ballesster, mostra una vegada més la capacitat narrativa de les seves il·lustracions: a través de les escenes compartim amb el protagonista, en un temps marcat pel rellotge que tragina, el seu periple (somià?) des que surt de casa fins que hi retorna. Un passeig que ens introdueix en un món oníric, en un escenari circencs plens de detalls i d'imatges que permeten múltiples lectures i contemplacions.

Poesia i narracions

Una tendència apuntada ja l'any passat i que sembla consolidar-se és la presència de la poesia com a proposta de lectura per al públic infantil, compartint espai en les col·leccions destinades exclusivament a narrativa. En aquesta línia podem esmentar les edicions de nous reculls de poemes de Joan Raspall amb els temes i recursos que li són habituals: *Com el plomissol*. *Poemes i faules* (La Galera), *Pinzellades en vers* (Baula) i *Versos amics* (Abadia). L'Editorial Barcanova, que el curs passat publicà una bona selecció de poemes en la seva col·lecció *Sopa de Llibres*, ha celebrat el 70è aniversari del poeta Miquel Marí Pol amb una edició d'obres seves destinades al públic infantil. Sota el títol *Per molts anys/ Bon profit* s'han edi-

LLUÍS FILELLA, DOS TAURONS A LA PEIXERA, CADÍ, 1998.

tat, conjuntament, els antics poemes corresponents al llibre *Bon profit*, introbables després que Empúries aturés la seva col·lecció *La Poma Verda*, i altres de nous que formen l'obra *Per molts anys*. Amb la primera edició d'aquests poemes senzills i suggerents que ens parlen dels menjars que agraden els nens i dels mesos de l'any es va incloure d'un disc compacte amb música i recitat que completava de manera excel·lent la proposta. Aquest tipus de material d'acompanyament és un bon reclam promocional, i a la vegada, és també un bon complement musical de l'edició. Aquesta va ser, per exemple, la proposta nadalenca amb què es va presentar *La formiga piga es deslloriga*, d'Emili Teixidor (Cruïlla), una continuació de la vida d'aquesta formiga ara cantant d'un conjunt. Les seves cançons musicades per Joan Vives formaven part del disc compacte que s'inclouia amb el llibre.

L'estratègia promocial d'aquesta editorial també s'ha fet notar gràcies a la campanya pro-

posada a les escoles sobre la lectura del llibre de Dolors Garcia Cornellà, *L'atzur màgic de l'enigma*, publicat per primer cop l'any 1991, del qual l'autora n'ha escrit una continuació, *Torna l'atzur màgic de l'enigma*, protagonitzada pels alumnes del grup classe lector. Les noves tecnologies aplicades a la impressió han facilitat l'edició de mateixa història amb els noms dels personatges canviats per als dels alumnes dels diversos cursos de sisè de les escoles participants en l'experiència.

Un cantera d'escriptors prolífics

La demanda d'originals i el ritme d'edició comporta que molts dels autors que escriuen en català publiquin més d'un títol al llarg de l'any, normalment distribuïts en diferents editorials. En Jordi Sierra i Fabra, no només notori en produir sinó també en guanyar premis, ens ha ofert *L'ordels deus*, novel·la on es planteja el tema del dopatge i la relació

pare i fill, que ha estat guardonada amb el Premi Columna Jove, i *Les històries perdudes*, una aconseguida narració que remet a la tradició dels narradors orientals i que va merèixer el Premi Vaixell de Vapor. D'altra banda, dins de la col·lecció Gran Angular ha publicat, *Rebentant els silencis*, la biografia novel·lada de Victor Jara. L'escriptora gironina Dolors Garcia Cornellà, ja esmentada, ha publicat a més *L'herba llunera i altres contes* (La Galera), nou relats per a lectors infantils mereixedor del Premi Ciutat d'Olot 1998 i *Els boscos blaus* (La Galera), una novel·la destinada al públic juvenil que narra el sempre difícil pas a l'adolescència. Joan Armangué ha tret tres títols de molt diversos resultats: *L'ull de l'agulla* (La Magrana), records d'infantesa que possiblement captivarà més els adults que els lectors infantils; *La senyora que atropellava nens* (Abadia), insòlita narració d'una frustració maternal; i *El pare de sucre*, ja comentat. Elena O'Callaghan es manté amb el seu estil d'humor protagonitzat per animals, batejat com «realisme bestial», que ens ofereix amb *Caus i cacaus* (Edebé) i *De l'embolic, treu-ne profit* (Baula).

Els autors més veterans, com Josep Vallverdú i Joaquim Car-

bó, segueixen presents en la literatura infantil i juvenil catalana. Del primer, comptem amb dues obres ben diferents, totes dues editades per La Galera: *Estimat Stavros*, una novel·la de misteri per a adolescents, i *Gegants a Rocanegra*, una entretinguda narració que parteix del trasbals provocat per una deixa testamentària. Joaquim Carbó ens proposa *El noi que volia fer anar el ranxo endavant* (La Galera) —la segona part de les aventures de Leo Milles a qui vam conèixer a la novel·la de l'Oest, *L'home que es va aturar davant de casa*— i a més retrats dels *Nens del meu carrer* (La Galera), un anecdotari en part real i en part imaginat d'allò que l'envolta i que es terreny on Carbó obté millor resultats.

Tenim també dues narracions prou afortunades d'en Joles Senell: *El superheroi de la tele* (Barcanova), que narra les peripècies d'un personatge de dibuixos animats en el món dels humans, i *El Dinociment* (Cruïlla), que podríem qualificar de fauna ecològica. Un altre productiu escriptor és en Jaume Cela, que ha publicat *Els gegants adormits* (Cruïlla), sobre la pas-

sió de la muntanya, escrita juntament amb en Jordi Magallón i guanyadora del Premi Gran Angular. Un altre títol seu, *Junts veurem el Miljacka* (La Galera), narra una història d'amor d'una noia amb un noi refugiat de la guerra de Sarajevo. També el darrer llibre publicat, *M'ha agafat fort* (La Galera) ens parla d'un enamorament amb un to menys transcendent.

Alguns autors varien molt el seu possible destinatari, com passa amb les dues obres publicades d'Estrella Ramon: *El cuc que mai no havia vist el cel* (Edebé), un acudit amb les adequades il·lustracions de Francesc Rovira, destinat a nens que s'inicien en la lectura i *Segrestats d'incògnit* (Alfaguara/Grup Promotor), una narració de colla infantil amb afany detectivescos. D'altres, com Joan de Déu Prats varien essencialment la llargària dels textos, però sempre dins una franja d'edat similar: *Recull de somnis* (Abadia), que hem comentat en parlar dels llibres il·lustrats, els originals contes de *Dos taurons a la peixera* (Cadí) i *L'avia voladora* (Cadí), un relat efectiu encara que poc original, són per a un lector ja segur. En

canvi, *Un talp en un mar de gespa* (Edebé), a la col·lecció Tren Blau, és un conte per als primers lectors il·lustrat amb dibuixos Glòria Garcia.

A la recerca del lector jove

L'aparició de noves col·leccions de novel·la juvenil i la imparable producció de títols són una mostra de la pugna de les editorials per guanyar-se el públic jove. L'Editorial Edebé ha tret al mercat dues noves col·leccions destinades al lector juvenil: *Nòmades* i *Nòmades del Temps*. La primera, amb només quatre títols al carrer, no mostra encara una línia prou clara de gèneres o autors: destaquen la novel·la *Marina*, de Carlos Ruiz Zafon, traduïda del castellà, d'intriga infernal i de lectura apassionant, i *La núvia adormida*, d'Olga Xirinacs, obra que podríem qualificar de romàntica. La segona col·lecció és una selecció de clàssics —*L'illa del tresor*, *Els tres mosqueters...*— amb noves traduccions i acompanyats d'un breu i complet estudi destinat als professors.

DANIEL JIMÉNEZ, NI OR, NI ENCENS, NI MIRRA, LA MAGRANA, 1998.

Alguns autors d'adults han mostrat també la seva afecció a escriure per al públic juvenil. Aquesta tendència és constata molt més en la literatura castellana que la catalana, tot i que també se'n donen casos. Tenim una mostra amb Joan Barril, conegut escriptor i periodista, que guanyà el darrer Premi Ramon Muntaner, de novel·la juvenil, amb l'obra *Tots els ports es diuen Helena* (Empúries), que narra el viatge d'un adolescent en una barca fluvial a través d'Europa. És una obra on l'autor mostra ofici, amb imatges i metàfores elaborades, amb un ritme pausat i poca tensió, que els editors han optat per publicar en una col·lecció de narrativa no específicament juvenil per tal que amplii el seu públic lector. Altres exemples: Ignasi Riera, escriptor i diputat, que ens ha ofert deu contes breus, divertits i imaginatius, en el llibre *I jo que volia ser...* (Cruïlla) i Carme Arrufat amb *Misteri en el Cros-cat* (La Galera), una novel·la de colla i misteri.

Moltes de les novel·les juvenils pateixen, en general, d'un alt grau de mimetisme provocat per la competència editorial més confiada de l'èxit de copiar el veí que d'allò que encara no s'ha provat. Així, les novel·les juvenils presenten totes històries molt similars, protagonitzades per adolescents en crisi, sovint sense cap altre motiu que la mateixa edat, amb arguments febles, finals fe-

liços i tractaments moralistes. Entre els gèneres hi ha representació de novel·la d'intriga, com *L'Emacè* (Baula), de Sergi Santjoan publicada dins la col·lecció La Llum del Far, trepidant i absorbent; novel·les d'aventura amb naus espacials com les que ocorren a *Cròniques del paradís* (La Galera), de Margarida Linuesa; alguna incursió en les novel·les històriques com proposa Antoni Garcia Llorca a *Espasa de constel·lació*, un autor mesurat i premiat —tres llibres editats resultat de tres premis—. Amb aquesta darrera, una narració d'aventures i màgia a l'Edat Mitjana, ambiciosa de contrucció, rica de llenguatge i original de tema va merèixer el Premi Joaquim Ruyra.

Una proposta del tot diferent són les versions operístiques que ens ofereix Miquel Desclot. La línia encetada amb la narració del *El barber de Sevilla*, ha tingut continuïtat amb la versió de *La flauta màgica* (La Galera) convertida en una rondalla amena i comprensible per totes les edats.

La moda dels llibres «instructius», és a dir, llibres de divulgació vestits amb un argument novel·lesc, que va encetar amb gran èxit *El món de Sofia*, ha tingut, aquest any, els seus seguidors amb el tema de la religió. Dues han estat les obres traduïdes al català i al castellà que han meregut una notable promoció no sabem si corresposta amb èxit de lectura. Es tracta de *El rei, el sa-*

vi i el bufó (Destino) de Shafique Keshavyee, on es planteja un combat dialèctic entre representants de diferents religions, una lectura que pot tenir dificultats de seguiment per un lector adolescent i no iniciat, tot i que l'argument té un punt d'intriga que ajuda a continuar; i *El viatge d'en Theo* (Barcanova) de Catherine Clément, ambiciós viatge a través de la història de les religions amb uns resultats que podem considerar un tant fallits degut a la llargària i la manca de tensió.

Dins d'aquesta classificació d'instructives també hi podríem considerar altres novel·les que basteixen un argument sota el qual s'intenten explicar uns coneixements o uns conceptes. Així, la darrera novel·la de Gemma Lienas, *Bitllet d'anada i tornada* (Empúries), que tracta amb molt encert i de manera prou entretinguda el tema de l'anorexia o la reflexiva i divertida narració de *Els grífols* (Edicions PAU), de David Cirici i Marta Balaguer, per posar de manifest les actituds racistes.

Llibres de coneixements fets a casa

Com sempre, són poques les obres de producció pròpia en el

camp dels llibres de coneixements copat per les traduccions i les coedicions. Dins d'aquest panorama, destaquem algunes iniciatives que mostren les possibilitats d'aquest tipus de llibres. Àngels Comella i Mercè Seix ens proposen *Una tarda amb Joan Oró* (Joventut), un experiment de les autores per despertar la curiositat dels nens a través de les preguntes que el conegut científic es feia de petit, en una edició profusament il·lustrada amb dibuixos i fotos.

Diferents oficis explicats per boca dels mateixos professionals han estat la base per a la nova col·lecció La Meva Feina (Onda), ideada i escrita per Teresa Blanch. Les feines de mestre, periodista, cuiner i il·lustradora són les primeres tractades en aquesta serie dirigida a nens de finals de Primària i que té com objectiu donar a conèixer les possibilitats d'algunes feines i orientar els joves a escollir una professió. Senzilla de presentació, completa en el tractament ampliat amb informacions de molt diversos camps —des dels estudis necessaris a pel·lícules o llibres relacionats— pot ser una línia a explotar.

La darrera col·lecció d'aquesta categoria en veure la llum ha estat *Descobrim* (La Galera), una sèrie de vuit títols, amb una presentació clara i i text molt lleigible, destinada als petits lectors i que tenen per objectiu mostrar la realitat del seu entorn.

Com veiem, l'edició del llibre infantil en català aquest curs ha continuat amb el seu ritme estable, amb una oferta més àmplia que variada. Malgrat la tendència continuista s'observen novetats que podem consignar com a canvis si es mantenen al llarg de la propera temporada. ■

GALLARDO, LA FILLA DEL SOL I DE LA LLUNA, LA GALERA, 1998.